

รศ.ดร. จุฑาชีพ ชินวรรณโณ

แผ่น
ดิน
เคื่อด
แดน
มัง
กร
:
วิเคราะห์การ
ปราบปรามการชุมนุม
เรียกร้อง
ประชาธิปไตย
ณ จัตุรัส
เทียนอันเหมิน
ค.ศ. 1989

“เทียนเจียะด้าล่วน” หรือที่แปลเป็นภาษาไทยว่า “ใต้สวรรค์มีแต่ความปั่นป่วน” จะเป็นวลีภาษาจีนที่สะท้อนภาพเหตุการณ์ความปั่นป่วนที่เกิดขึ้นที่จัตุรัสเทียนอันเหมิน ในนครปักกิ่ง เมืองหลวงของสาธารณรัฐประชาชนจีน ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1989 ที่ผ่านมามาก่อนข้างชัดเจน เมื่อรัฐบาลจีนภายใต้การนำของประธานาธิบดี หยางชางคุน และนายกรัฐมนตรี หลี่ผิง ได้ตัดสินใจใช้กำลังทหารเข้าปราบปรามการชุมนุมประท้วงเรียกร้องประชาธิปไตยของนักศึกษาปัญญาชน และกรรมกรที่ยึดเยื้อมาตั้งแต่เดือนเมษายน ผู้เดินขบวน ได้สูญเสียชีวิตดูไบไม่ร่วงและถูกจับอีกเป็นจำนวนมาก อะไรเป็นสาเหตุของการเดินขบวนเรียกร้องประชาธิปไตย ทำไมผู้นำจีนจึงต้องใช้ความรุนแรงในการปราบปราม และการปลดจ้าวจื่อหยางจากตำแหน่งเลขาธิการใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีนในเวลาต่อมา ชี้ให้เห็นถึงความขัดแย้งและการต่อสู้ทางการเมือง เพื่อแย่งชิงอำนาจระหว่างผู้นำจีนด้วยหรือไม่ บทความนี้จะวิเคราะห์ถึงสาเหตุความเป็นมาของการเรียกร้องประชาธิปไตยของนักศึกษาจีน ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้นำจีนที่นำไปสู่การใช้กำลังทหารเข้าปราบปรามและผลกระทบของเหตุการณ์ครั้งนี้

ประชาธิปไตยที่จัตุรัสเทียนอันเหมิน เมษายน 1989 :

สาเหตุความเป็นมา

เมื่ออดีตเลขาธิการใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีน หูเย่าปิง หัวใจวายในระหว่างประชุมและถึงแก่กรรม ในวันที่ 15 เมษายน ค.ศ. 1989 นักศึกษาจีนนับร้อยคน ในมหาวิทยาลัยปักกิ่งได้เขียนข้อความไว้อาลัย หูเย่าปิง ซึ่งมีแนวคิดเปิดกว้าง และต้องการให้มีการปฏิรูปทางการเมืองเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น การไว้อาลัย หูเย่าปิง ได้รับการสนองตอบจากนักศึกษาในมหาวิทยาลัยอื่น ๆ และนำไปสู่การเดินขบวนของนักศึกษาในหมื่นคนไปสู่จัตุรัสเทียนอันเหมิน ร้องตะโกนสวดศพ หูเย่าปิง และเรียกร้องเสรีภาพและประชาธิปไตย ในวันต่อ ๆ มาผู้เข้าร่วมเดินขบวนได้เพิ่มขึ้นเป็นแสน ๆ คน การตายของหูเย่าปิงได้กลายเป็นชนวนของขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยของนักศึกษา ทั้งในปักกิ่งและเมืองอื่น ๆ เช่น เซี่ยงไฮ้ หู่อาน และซีอาน

การเรียกร้องประชาธิปไตยในเดือนเมษายน ค.ศ. 1989 นี้ มิใช่เพิ่งเกิดขึ้นเป็นครั้งแรก แต่เคยเกิดมาแล้วหลายครั้งเป็นระยะ ๆ ดังเช่น ในช่วง ค.ศ. 1978-1979 ได้มีการเขียนข้อความติดประกาศหนังสือพิมพ์ กำแพง เรียกร้องเสรีภาพทางการเมืองและประชาธิปไตย (Democracy Wall Movement)⁽¹⁾ แต่ผู้เรียกร้องประชาธิปไตยหลายคนรวมทั้งกรรมการหนุ่มนาม เว่ยจิงเซิง (Wei Jing-sheng) ได้ถูกจับกุม⁽²⁾ และถูกศาลพิพากษาให้จำคุก หลังจากนั้น การเรียกร้องประชาธิปไตยก็เปรียบประดุจคลื่นใต้น้ำ แม้ว่าจะมิได้ปรากฏเป็นข่าวอย่างเปิดเผยนัก แต่ก็เป็น

ประเด็นที่มีการพูดจากเถียงในหมู่นักวิชาการ ปัญญาชน และนักศึกษามาตลอด ผู้นำระดับสูงบางคนรวมทั้ง หูเย่าปิง เมื่อครั้งยังเป็นเลขาธิการใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีน ก็เห็นว่าการปฏิรูปทางการเมืองให้เป็นประชาธิปไตยมากขึ้นก็มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าการปฏิรูปทางเศรษฐกิจ

ต่อมาในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1986 นักศึกษาจีนได้เริ่มวิพากษ์วิจารณ์สภาพความเป็นอยู่ในมหาวิทยาลัย และการวิจารณ์ของนักศึกษาได้ขยายมาเป็นเรื่องการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียกร้องประชาธิปไตย⁽³⁾ นักศึกษาในมหาวิทยาลัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่เมืองเหอเฟย์ มณฑลอานฮุย ได้ชุมนุมวิพากษ์วิจารณ์การเลือกตั้งสภาผู้แทนประชาชน (People's Congress) ในระดับท้องถิ่นว่าไม่เป็นประชาธิปไตย การเรียกร้องประชาธิปไตยของนักศึกษาได้แพร่ขยายไปยังเมืองอื่น ๆ รวมทั้งปักกิ่ง อย่างไรก็ดีทางการจีนก็ได้ดำเนินการอย่างเด็ดขาดจนสามารถยุติการประท้วงเรียกร้องประชาธิปไตยได้ในเดือนมกราคม 1987 แต่ หูเย่าปิงถูกกดดันให้รับผิดชอบและลาออกจากตำแหน่งเลขาธิการใหญ่ของพรรค⁽⁴⁾ โดยยังคงเป็นสมาชิกของกรมการเมือง (Politburo) ต่อไป จ้าวจื่อหยาง นายกรัฐมนตรี ได้รับการสนับสนุนจากเติ้งเสี่ยวผิง รัฐบุรุษอาวุโสได้ขึ้นดำรงตำแหน่งเลขาธิการใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์ ในการประชุมสมัชชาพรรคชุดที่ 13 ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1987 และรอง

หลี่เฟิง

นายกรัฐมนตรีคู่ขัดแย้งกับพลังนักศึกษา

นายกรัฐมนตรี หลี่เฟิง ได้ขึ้นมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของจีนแทน ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1988

ต่อมาในวันที่ 15 เมษายน ค.ศ. 1989 หูเย่าปิง อดีตเลขาธิการใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้ถึงแก่กรรม นักศึกษาได้ถือโอกาสเดินขบวนไว้อาลัยสวดบูชา และเรียกร้องประชาธิปไตยและเสรีภาพต่าง ๆ การเรียกร้องประชาธิปไตยของนักศึกษาครั้งนี้แตกต่างจากครั้งก่อน ๆ เพราะมีการจัดตั้งองค์กรนำ คือ สหพันธ์องค์กรนักศึกษาอิสระ (Federation of Autonomous Student Unions) ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั้งในนครปักกิ่งและเมืองอื่น ๆ นอกจากนั้นยังได้รับการสนับสนุนจากกรรมกรซึ่งได้จัดตั้ง “สมาพันธ์สหภาพกรรมกรอิสระ” (Federation of Autonomous Trade Unions) และการสนับสนุนจากกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เช่น นักเขียน นักข่าว และปัญญาชนอีกด้วย

การที่นักศึกษาสามารถขยายวงการเรียกร้องประชาธิปไตย และได้รับการสนับสนุนจากประชาชนและกลุ่มอาชีพต่าง ๆ จนมีผู้ร่วมเดินขบวนและชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยนับแสนคนและยึดเยื่อมาหลายสัปดาห์ อาจเป็นเพราะสาเหตุ 6 ประการดังนี้

1. สภาพสุญญากาศทางอุดมการณ์ ในอดีต

เหมาเจ๋อตุง ได้เน้นการศึกษาอุดมการณ์ของมาร์ก-เลนิน และความคิดของเหมาเจ๋อตุง เพื่อใช้อุดมการณ์เป็นเครื่องมือในการสร้างศรัทธาต่อระบบคอมมิวนิสต์ และยึดเหนี่ยวชาวจีนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แต่เมื่อเติ้งเสี่ยวผิง ขึ้นมามีอำนาจทางการเมือง เติ้งได้ลดบทบาทของอุดมการณ์ลง เพราะ “แมวจะมีสีอะไรก็ไม่ใช่สำคัญ ขอให้จับหนูได้ก็ถือว่าเป็นแมวที่ดี” นอกจากนั้น เติ้งเสี่ยวผิง และผู้นำปฏิรูปบางคนยังได้ปฏิเสธอุดมการณ์มาร์ก-เลนิน โดยมีทวิจารณ์ว่าล้าสมัยและไม่เหมาะสมกับการพัฒนาสังคมจีนในปัจจุบัน จีนกำลังอยู่ในสภาพสุญญากาศทางอุดมการณ์ (Ideological Vacuum)⁽⁵⁾ นักศึกษาและคนหนุ่มสาวไม่มีอุดมการณ์อะไรมายึดเหนี่ยว และเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต ทำให้ความคิดอื่น ๆ เช่นประชาธิปไตย แทรกตัวเข้ามาได้

2. อิทธิพลของความคิดแบบตะวันตก ในช่วง

ช่วง 10 ปีที่ผ่านมา จีนได้เปิดประเทศรับเทคโนโลยี และความคิดใหม่ ๆ จากตะวันตกมากขึ้น อีกทั้งจีนได้ส่งครูอาจารย์ นักวิจัย นักศึกษาและปัญญาชน ไปศึกษาค้นคว้าในต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สหรัฐ

อเมริกา ยุโรป และญี่ปุ่น เป็นจำนวนหลายหมื่นคน อาจารย์ปัญญาชนเหล่านี้ได้สัมผัสความคิดเสรีนิยมของตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งความคิดเกี่ยวกับเสรีภาพและประชาธิปไตย จึงได้เผยแพร่ไปสู่นักศึกษาในมหาวิทยาลัย

ยิ่งไปกว่านั้น ปัญญาชน นักคิดและนักเขียนหลายคน ได้วิจารณ์ระบบคอมมิวนิสต์ของจีนในปัจจุบัน เช่น ฟางลี่จื่อ (Fang Lizhi) อดีตรองอธิการบดี มหาวิทยาลัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เมืองเหอเฟย์ ได้วิจารณ์ระบบการเมืองของจีนว่าไม่เป็นประชาธิปไตยและระบบสังคมนิยมนั้นล้มเหลว หลิวปิงเหยียน (Liu Pingyan) นักหนังสือพิมพ์ ก็ได้วิจารณ์เกี่ยวกับปัญหาคอร์รัปชัน ส่วน หวงรุ่วหวาง (Wang Ruowang) ถึงกล่าวพูดว่า เสรีนิยมของชนชั้นกระฎุมพี (Bourgeois Liberalism) เป็นสิ่งดี และจีนควรมีระบบหลายพรรคการเมือง⁽⁶⁾ แนวความคิดเกี่ยวกับการปฏิรูปทางการเมืองได้ถูกเผยแพร่ในการอภิปรายและสัมมนาทางวิชาการในช่วงปลายปี 1988 และต้นปี 1989 ในการอภิปรายครั้งหนึ่ง ฟางลี่จื่อ ได้กล่าวว่า “นักธุรกิจซึ่งเป็นพลังใหม่ของจีน ควรรวมพลังกับปัญญาชนก้าวหน้าในการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย” อิทธิพลของแนวคิดแบบตะวันตกของปัญญาชนเหล่านี้มีอิทธิพลต่อนักศึกษาไม่น้อย และส่งผลให้มีการเรียกร้องประชาธิปไตยในหมู่นักศึกษาจีน

3. ความไม่สอดคล้องระหว่างระบบการเมืองกับระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมืองของจีนในปัจจุบันเป็นระบอบคอมมิวนิสต์ หรือ เผด็จการของชนชั้นกรรมาชีพ หรืออีกนัยหนึ่ง เผด็จการโดยพรรคคอมมิวนิสต์จีนนั่นเอง เพราะพรรคคอมมิวนิสต์จีนมีอำนาจสูงสุดในการกำหนดนโยบายต่าง ๆ แม้ว่าจะมีพรรคการเมืองอื่น ๆ อยู่อีก 8 พรรคก็ตาม แต่ก็มีลักษณะเป็นชมรมหรือสมาคมมากกว่า อำนาจของ

พรรคก็รวมศูนย์อยู่ที่ผู้นำเพียงไม่กี่คนในกรมการเมือง (Politburo) และคณะกรรมการประจำ (Standing Committee) ของกรมการเมืองและผู้นำอาวุโสบางคน

ในขณะที่ระบบการเมืองมีการ “รวมศูนย์อำนาจ” อยู่ที่ผู้นำเพียงไม่กี่คนของพรรค ระบบเศรษฐกิจจีนในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาได้เปลี่ยนแปลงไปมาก⁽⁷⁾ นับตั้งแต่การประกาศนโยบายสี่ทันสมัย (Four Modernizations) หรือนโยบายที่จะพัฒนาจีนให้เป็นสังคมนิยมที่ทันสมัยใน 4 ด้าน คือ เกษตรกรรม อุตสาหกรรมการทหาร และวิทยาศาสตร์-เทคโนโลยี มีการปฏิรูปในภาคเกษตรกรรม โดยยุบระบบคอมมูนลงและเปลี่ยนเป็นระบบรับเหมาการผลิตหรือระบบรับผิดชอบ (Responsibility System) ให้ชาวนาแต่ละครอบครัวมาทำสัญญารับเหมาการผลิตกับทางการ⁽⁸⁾ ส่งผลให้ชาวนาที่ขยันขันแข็งมีรายได้เพิ่มสูงขึ้น อีกทั้งยังได้ปฏิรูปในภาคอุตสาหกรรม โดยกระจายอำนาจการตัดสินใจไปสู่วิสาหกิจและโรงงานต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่า เศรษฐกิจจีนในปัจจุบันเป็นแบบสังคมนิยมที่มีส่วนผสมของมาตรการทุนนิยม⁽⁹⁾ หรือที่เรียกว่า “สังคมนิยมที่ใช้กลไกตลาด” (Market Socialism) การปฏิรูปทางเศรษฐกิจที่ผ่านมา นำไปสู่การกระจายอำนาจการวางแผนและการตัดสินใจจากส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่น ไปสู่โรงงานและผู้จัดการ ตลอดจนถึงครอบครัวเกษตรกรผู้ผลิต ความไม่สอดคล้องระหว่างระบบการเมือง ที่ “รวมศูนย์อำนาจ” และระบบเศรษฐกิจที่มีการ “กระจายอำนาจ” นำไปสู่ความขัดแย้งและความตึงเครียด ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเรียกร้องประชาธิปไตยของนักศึกษาจีน

4. ความไม่พอใจต่อการฉ้อราษฎร์บังรั
การปฏิรูปทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม ตลอดจนการยอมให้

เอกชนสามารถทำธุรกิจส่วนตัวได้ ทำให้เกิดความแตกต่างทางด้านรายได้ระหว่างอาชีพต่าง ๆ ชาวนาและกรรมกรตลอดจนเอกชนที่ทำธุรกิจส่วนตัวขนาดต่าง ๆ ได้รับประโยชน์จากการปฏิรูป โครชยันมากก็มีโอกาสหารายได้ได้มาก แต่ข้าราชการหรือเสมียนในหน่วยงานต่าง ๆ มักได้รับเงินเดือนที่คงที่และค่อนข้างต่ำ ทำให้บุคคลเหล่านี้ไม่ค่อยพอใจ แต่ต่อมาบุคคลเหล่านี้ก็เห็นโอกาสและช่องทางในการหารายได้พิเศษ โดยการฉ้อราษฎร์บังรัฐ ซึ่งก็มีเพิ่มมากขึ้น แม้รัฐบาลและพรรคคอมมิวนิสต์จีนจะพยายามปราบปรามและจับกุม แต่ก็ไม่สามารถปราบได้ทั้งหมด หนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ก็ลงข่าวเกี่ยวกับ “อาชญากรรมทางเศรษฐกิจ” ดังกล่าวเพิ่มมากขึ้น ทำให้นักศึกษาและประชาชนเสื่อมศรัทธาในระบบราชการ ต้องการการเปลี่ยนแปลงจึงเรียกร้องประชาธิปไตย โดยหวังว่าจะนำไปสู่การตรวจสอบและควบคุมระบบราชการให้ดีขึ้น

5. ความไม่พอใจต่อระบบอุปถัมภ์วงศ์คา
คณาญาติในหมู่ผู้นำจีน ในสังคมจีนปัจจุบัน ผู้นำจีนได้ช่วยเหลืออุปถัมภ์และให้อภิสิทธิ์แก่วงศ์คาคณาญาติของตน ไม่ว่าในเรื่องตำแหน่งหรือการทำงานที่ดี ๆ มีการเปิดเผยในหน้าหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับการใช้อภิสิทธิ์ของผู้นำ ตลอดจนการอุปถัมภ์ช่วยเหลือเกื้อกูลญาติพี่น้องเขยสะใภ้และวงศ์คาคณาญาติของผู้นำในการขึ้นดำรงตำแหน่งสูงบางตำแหน่งหรือในการทำธุรกิจต่าง ๆ มีการวิจารณ์ว่า การที่เหล่าเผิง ได้ขึ้นมามีตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เพราะเคยเป็นบุตรบุญธรรมของอดีตนายกรัฐมนตรี โจวเอินไหล และได้รับความเอ็นดูอุปถัมภ์จากผู้นำอาวุโสต่าง ๆ เช่น เต็งอิงเซา, เฉินหยุน และ เต็งเสี่ยวผิง เป็นต้น ข่าวคราวของการได้ดิบได้ดีของบุตรหลานเขยสะใภ้ของผู้นำ เช่น **เติ้งปู้-เฟิง** บุตรชายคนโตซึ่งพิการของเติ้งเสี่ยวผิง ได้เป็นนายกสมาคมสงเคราะห์บุคคลทุพพลภาพแห่งจีน หยาง-

ไปผิง น้องชายของประธานาธิบดี หยางชางคุน ได้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายการเมืองของกองทัพปลดแอกประชาชนจีน หรือนิอเห่าเทียนบุตรเขยก็ได้เป็นสนาธิการทหารกองทัพปลดแอกของจีน ข่าวเกี่ยวกับการอุปถัมภ์วงศ์คาคณาญาติของผู้นำ ทำให้นักศึกษาและประชาชนรู้สึกไม่พอใจ ท้อแท้และหมดความเชื่อถือศรัทธาต่อผู้นำ และนำไปสู่การเรียกร้องประชาธิปไตยเพื่อขจัดระบบอุปถัมภ์วงศ์คาคณาญาติ (กวนต้า) นี้ให้หมดไป

6. ความไม่พอใจต่อปัญหาเงินเฟ้อ ก่อนการปฏิรูปทางเศรษฐกิจใน ค.ศ. 1978 จีนแทบจะไม่มีเงินเฟ้อ เนื่องจากรัฐบาลตรึงและควบคุมราคาสินค้าทุกชนิด แต่ภายหลังการปฏิรูปทางเศรษฐกิจ รัฐบาลจีนได้ปล่อยให้ราคาสินค้าบางชนิดลอยตัวตามกลไกตลาด อีกทั้งได้มีการให้วิสาหกิจและเอกชนกู้ยืมเงินไปลงทุนและประกอบธุรกิจส่วนตัวมากขึ้น ทำให้ปริมาณเงินหมุนเวียนมากขึ้น ความต้องการสินค้าก็มากขึ้น แต่ภาคการผลิตไม่อาจรองรับความต้องการได้ ทำให้สินค้าต่าง ๆ มีราคาสูงขึ้น ความพยายามในการ “ปฏิรูปราคาสินค้า” ในปี ค.ศ. 1988 ทำให้ปัญหาเงินเฟ้อเลวร้ายลง เพราะประชาชนเกิดความตื่นตระหนกและกว้านซื้อสินค้าไปกักตุน⁽¹⁰⁾ ทำให้สินค้าขาดแคลนและมีราคาสูง เงินเฟ้อในปี ค.ศ. 1988 นี้ สูงถึง 30% และในบางเมืองเงินเฟ้อสูงถึง 40% ทำให้ผู้มีรายได้คงที่ เช่น นักศึกษา ครู และข้าราชการทั่ว ๆ ไป ประสบความลำบากในการยังชีพ และไม่พอใจต่อสภาพการณ์ที่เป็นอยู่

ปัญหาทางโครงสร้างและความไม่พอใจต่าง ๆ ดังกล่าว ได้สะสมกันมาจนระเบิดขึ้นในเดือนเมษายน 1989 เมื่อนักศึกษาเห็นโอกาสในการเคลื่อนไหวเรียกร้องประชาธิปไตยและการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

เจ็ดสัปดาห์ที่จัตุรัสเทียนอันเหมิน

15 เมษายน - 4 มิถุนายน 1989 : กระแสคลื่นประชาธิปไตย

จัตุรัสเทียนอันเหมิน ในใจกลางนครปักกิ่งเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และการเมืองของสาธารณรัฐประชาชนจีน เพราะเป็นสถานที่ที่เหมาเจ๋อตุง ประกาศสถาปนาประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเมื่อเกือบ 40 ปีก่อน และเป็นที่ตั้งของมหาศาลาประชาชนอันเป็นที่ประชุมของผู้นำของจีน อีกทั้งยังเป็นที่ตั้งของอนุสาวรีย์วีรชนที่พลีชีพเพื่อการปฏิวัติคอมมิวนิสต์ ดังนั้น เมื่อทราบข่าวมรณกรรมของหูเหยาบิง อดีตเลขาธิการใหญ่ของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ในวันที่ 15 เมษายน ค.ศ. 1989 นักศึกษาจีนได้ดำเนินการไว้อาลัยของ หูเหยาบิง ตลอดจนเดินทางไปยังจัตุรัสเทียนอันเหมิน เพื่อสดุดีคุณูปการของ หูเหยาบิง การเดินขบวนของนักศึกษาได้นำไปสู่การเรียกร้องประชาธิปไตยและเสรีภาพทางการเมืองในเวลาต่อมา กระแสคลื่นการเรียกร้องประชาธิปไตยที่จัตุรัสเทียนอันเหมิน อาจแบ่งได้เป็น 4 ระลอก ดังนี้

ระลอกที่ 1 การเดินขบวนไว้อาลัย หูเหยาบิง (15-22 เมษายน 1989) การเคลื่อนไหวของนักศึกษาจีนในระยะแรกเริ่มมาจากมหาวิทยาลัยปักกิ่ง โดยนักศึกษาได้เขียนข้อความไว้อาลัยมรณกรรมของ หูเหยาบิง ในวันที่ 15 เมษายน บ้างก็นำภาพ หูเหยาบิง มาประดับดอกไม้วีฬาคำอาลัย เช่น หูเหยาบิงจงอยู่คู่จีนันตร ต่อมาในวันที่ 17 เมษายน นักศึกษาจำนวนหลายพันคน

จากมหาวิทยาลัยปักกิ่ง มหาวิทยาลัยชิงหวา วิทยาลัยครูปักกิ่ง และมหาวิทยาลัยประชาชนพากันเดินขบวนออกจากมหาวิทยาลัยของตนไปสู่จัตุรัสเทียนอันเหมิน พร้อมกับชูภาพของหูเหยาบิง และตะโกนว่า “หูเหยาบิง จงนิรันดร์ เสรีภาพจงนิรันดร์ ประชาธิปไตยจงนิรันดร์”⁽¹¹⁾ การเดินขบวนในวันต่อมามีจำนวนนักศึกษาเพิ่มขึ้นเป็นหมื่น ๆ คน นักศึกษาเริ่มเรียกร้องประชาธิปไตยและการปฏิรูปทางการเมือง

วันที่ 19-20 เมษายน นักศึกษาที่เดินขบวนได้ไปรวมตัวกันที่จงหนานไห่ ที่ทำนักและที่ทำการของผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์จีน นักศึกษาได้เรียกร้องให้มีการประเมินผลงานของนายหูเหยาบิง อีกทั้งเรียกร้องเสรีภาพสื่อมวลชน ขอเพิ่มงบประมาณการศึกษาและให้ยกเลิกกฎหมายห้ามการชุมนุม⁽¹²⁾ ในช่วงนี้เอง นักศึกษาได้จัดตั้งองค์กรอิสระของนักศึกษา เพื่อประสานงานการเดินขบวนเรียกร้องประชาธิปไตยครั้งนี้ คือ สหพันธ์องค์กรนักศึกษาอิสระ (Federation of Autonomous Student Unions) โดยมีคณะกรรมการชุดใหญ่ ประกอบด้วย ผู้นำนักศึกษาที่เป็นตัวแทนจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั้งในปักกิ่งและนครอื่น ๆ รวม 300 คน ส่วนศูนย์การนำของสหพันธ์องค์กรนักศึกษาอิสระนี้ประกอบด้วย ผู้นำนักศึกษาในปักกิ่ง ประมาณ 7-10 คน เท่าที่ทราบชื่อมีดังนี้

1. หวาง ตัน (Wang Dan) อายุ 24 ปี นักศึกษาปริญญาตรี สาขาประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยปักกิ่ง
2. อูเอ้อ ไคซี (Wuer Kaihsi) อายุ 21 ปี นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยฝึกหัดครูปักกิ่ง
3. ไฉ่หลิง (Chai Ling) นักศึกษาหญิง อายุ 23 ปี ระดับปริญญาโท สาขาจิตวิทยา วิทยาลัยฝึกหัดครูปักกิ่ง
4. โจว ฟงโล่ว นักศึกษาสาขา ฟิสิกส์ อายุ 22 ปี มหาวิทยาลัยชิงหว่า
5. เฟิง ฉงเต๋อ นักศึกษามหาวิทยาลัยปักกิ่ง อายุ 22 ปี
6. กัว ไหเฟิง (Guo Haifeng) อายุ 24 ปี เป็นนักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยปักกิ่ง

รัฐบาลจีนได้เรียกร้องให้นักศึกษายุติการเดินทางและกลับเข้ามหาวิทยาลัยตามปกติ ต่อมาได้ส่งตำรวจเข้ามาควบคุมสถานการณ์ รายงานข่าวแจ้งว่าทั้งนักศึกษาและตำรวจได้ใช้ความพยายามสะกดกลั้นเพื่อมิให้เกิดการปะทะกันขึ้น แต่ถึงกระนั้นก็ตาม มีการปะทะกันประปราย แม้ว่านักศึกษาได้เดินขบวนอย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย

ในวันที่ 22 เมษายน ซึ่งเป็นวันที่รัฐบาลจีนทำพิธีไว้อาลัย หูเย่าปิง อย่างเป็นทางการที่มหาศาลาประชาชน ได้มีผู้นำจีนมาคารวะศพเป็นจำนวนมาก ในขณะที่เดียวกัน นักศึกษาหลายหมื่นคนได้มาไว้อาลัยโดยเดินขบวนเรียกร้องประชาธิปไตยและชุมนุมที่จัตุรัสเทียนอันเหมิน การเดินขบวนของนักศึกษาได้แพร่หลายไปยังเมืองอื่น ๆ เช่น เซี่ยงไฮ้ ซื่ออัน ฉางชา และหวู่ฮั่น⁽¹³⁾ โดยเฉพาะอย่างยิ่งได้เกิดจลาจลที่ซื่ออัน และฉางชา

ระลอกที่ 2 การชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยที่จัตุรัสเทียนอันเหมิน (23 เมษายน - 12 พฤษภาคม 1989)

ในระลอกที่ 2 นี้ นักศึกษาได้เปลี่ยนยุทธวิธีการเคลื่อนไหวจากการเดินขบวนมาเป็นการชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตย แม้ว่าทางการจีนจะออกคำสั่งห้ามการชุมนุมประท้วงที่จัตุรัสเทียนอันเหมิน แต่นักศึกษาก็ไม่สนใจ ยิ่งไปกว่านั้น นักศึกษาของทุกมหาวิทยาลัยในปักกิ่งยังได้ประกาศบอยคอต ไม่ยอมกลับเข้าชั้นเรียน ผู้เข้าร่วมชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยที่จัตุรัสเทียนอันเหมินได้เพิ่มขึ้นเป็นแสนคน ในวันที่ 24 เมษายน นักศึกษาเรียกร้องให้ทางการส่งผู้แทนมาพบปะเจรจากับนักศึกษา

หนังสือพิมพ์ เหมินหมินรีปี้ ฉบับวันที่ 26 เมษายน ได้ลงบทบรรณาธิการกล่าวหาว่า “นักศึกษาไม่มีแผนการร้าย และต้องการก่อความวุ่นวายในสังคม..... อีกทั้งปฏิเสธการนำของพรรคและระบบสังคมนิยม ดังนั้นทางการจะดำเนินการต่อต้านการก่อความวุ่นวายอย่าง

จริงจังเด็ดขาด”⁽¹⁴⁾ ในวันรุ่งขึ้น นักศึกษากว่า 150,000 คน ฝ่าแนวสกัดของตำรวจไปรวมตัวชุมนุมที่จัตุรัสเทียนอันเหมิน ประนามหนังสือพิมพ์เหรินหมินรี้เป้า พร้อมกับเรียกร้องเสรีภาพและประชาธิปไตย เรียกร้องให้มีการปราบปรามการฉ้อราษฎร์บังรัฐ และระบบอภิสิทธิ์ในหมู่ผู้นำ

นักศึกษาเริ่มวิพากษ์วิจารณ์ตั้งแต่เสียผิงและผู้นำอื่น ๆ โดยกล่าวว่า “รัฐบาลจีนประกาศว่ามีประชาธิปไตย แต่การเมืองจีนยังคงเหมือนสมัยก่อน เมื่อจักรพรรดิกว่าดเซ่นไร ก็จะเป็นเช่นนั้น” บางคนก็กล่าวว่า “คนที่สมควรตายกลับมามีชีวิตอยู่” บ้างก็เรียกร้องให้ตั้งเสียผิงวางมือจากการเมือง

ในวันที่ 29 เมษายน ทางกรได้ประกาศว่า สหพันธ์นักศึกษาอิสระที่จัดตั้งขึ้นเป็นองค์การนอกกฎหมาย ดังนั้น เจ้าหน้าที่รัฐบาลจึงเปิดการเจรจากับกลุ่มผู้นำนักศึกษาที่เป็นตัวแทนขององค์การนักศึกษาที่ถูกกฎหมาย (ที่รัฐบาลจัดตั้งและยอมรับ) แต่การเจรจาก็ไม่คืบหน้า และสหพันธ์นักศึกษาอิสระก็ประกาศหยุดเรียนและชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตย ต่อมาในวันที่ 30 เมษายน เลขาธิการของคณะกรรมการพรรคแห่งนครปักกิ่ง ได้พบปะเจรจากับนักศึกษา แต่ก็ไม่อาจตกลงกันได้

วันที่ 2 พฤษภาคม ผู้นำนักศึกษาได้ยื่นข้อเสนอต่อคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีนและรัฐบาลจีน เรียกร้องให้มีการรับรองสหพันธ์นักศึกษาอิสระ ให้เสรีภาพในการเสนอข่าวสาร การชุมนุมและตีพิมพ์ อีกทั้งยื่นคำขาดให้รัฐบาลเปิดการเจรจากายใน 4 พฤษภาคม ในช่วงนี้เองกรรมกรบางกลุ่มได้มีการรวมตัวและจัดตั้งเป็น “สมาพันธ์สหภาพกรรมกรอิสระ” (Federation of Autonomous Trade Unions)

วันที่ 4 พฤษภาคม ซึ่งเป็นวันที่ระลอกครบรอบ

70 ปีของ “ขบวนการ 4 พฤษภาคม” ในปี ค.ศ. 1919 ซึ่งเป็นการเดินขบวนครั้งแรกของนักศึกษาและประชาชนต่อต้านรัฐบาลจีนในสมัยนั้นเพื่อรำลึกถึงประวัติศาสตร์ นักศึกษาและประชาชนหลายแสนคนได้มาชุมนุมกันที่จัตุรัสเทียนอันเหมินตะโกนเรียกร้องเสรีภาพประชาธิปไตย นอกจากนั้น ยังมีการชุมนุมประท้วงที่เมืองใหญ่อื่น ๆ อีก รวมทั้งที่เซี่ยงไฮ้ นานกิง มีรายงานข่าวว่าจ้าวจื่อหยาง เลขาธิการใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีน เสนอให้ทุกฝ่ายอยู่ในความสงบและควรมีการเจรจากัน

ในวันที่ 5 พฤษภาคม นักศึกษาจำนวนหนึ่งเริ่มกลับเข้าห้องเรียน และผู้เข้าร่วมชุมนุมประท้วงได้เริ่มลดจำนวนเหลือไม่กี่หมื่นคน ในวันที่ 9 พฤษภาคม นักข่าวและนักหนังสือพิมพ์กลุ่มต่าง ๆ กว่าพันคนได้พากันชุมนุมต่อต้านการปิดข่าวหรือบิดเบือนข้อเท็จจริงของทางการ และเรียกร้องเสรีภาพในการตีพิมพ์มากขึ้น⁽¹⁵⁾ ในวันที่ 10 พฤษภาคม นักศึกษานับหมื่นคนได้ขี่จักรยานไปตามถนนต่าง ๆ สนับสนุนข้อเรียกร้องของนักหนังสือพิมพ์เหล่านี้

ระลอกที่ 3 การอดอาหารประท้วงรัฐบาล

(13-19 พฤษภาคม 1989) นักศึกษาจีนประมาณ 2,000 คน ได้ประกาศอดอาหารในวันที่ 13 พฤษภาคม เพื่อ

จ้าว จื่อ หยาง

เลขาธิการพรรคผู้นิยมการปฏิรูปผู้เดินสายกลาง

ประวัตรัฐบาลจีน ในวันรุ่งขึ้น จ้าวจื่อหยาง เลขาธิการใหญ่พรรคได้เรียกร้องให้นักศึกษายุติการชุมนุมเพื่อเห็นแก่ประเทศชาติ เนื่องจากใกล้วันประชุมสุดยอดกับกอร์บาเชฟ ผู้นำสหภาพโซเวียต แต่นักศึกษาไม่สนใจและจำนวนนักศึกษาที่ร่วมอดอาหารได้เพิ่มเป็น 3,000 คน

ในวันที่ 15 พฤษภาคม ประธานาธิบดีกอร์บาเชฟ แห่งสหภาพโซเวียตได้เดินทางมาถึงนครปักกิ่ง โดยรัฐบาลจีนจัดพิธีต้อนรับที่สนามบิน แทนจตุรัสเทียนอันเหมิน ในวันที่ 17 พฤษภาคม นักศึกษาหลายร้อยคนที่อดอาหารมีอาการหนัก จึงถูกนำส่งโรงพยาบาล

วันที่ 16 พฤษภาคม รายงานข่าวแจ้งว่านักศึกษาและประชาชนประมาณล้านคน ได้ม้ายืนออกตามท้องถนนและที่จตุรัสเทียนอันเหมิน เพื่อให้กำลังใจแก่นักศึกษาที่อดอาหารประท้วงรัฐบาล หลี่เผิงนายกรัฐมนตรีจีนได้วิจารณ์นักศึกษาและปฏิเสธข้อเรียกร้องต่าง ๆ⁽¹⁶⁾

ในวันที่ 19 พฤษภาคม จ้าวจื่อหยางเลขาธิการใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์ ได้ไปพบนักศึกษาที่ชุมนุมประท้วงที่จตุรัสเทียนอันเหมิน พอเห็นสภาพนักศึกษา

ที่อดอาหาร จ้าวหลั่งน้ำตาและพูดว่า “ข้าพเจ้ามาช้าเกินไป ข้าพเจ้าควรถูกวิจารณ์”⁽¹⁷⁾ หลี่เผิงซึ่งติดตามมาในภายหลังได้เข้ามายืนดูด้วย ตอนค่ำสภาแห่งรัฐหรือคณะรัฐมนตรีได้ยื่นคำขาดให้นักศึกษายุติการชุมนุมประท้วงภายในเที่ยงคืนของวันศุกร์ที่ 19 พฤษภาคม มิฉะนั้นจะใช้มาตรการขั้นเด็ดขาด นักศึกษาได้ตัดสินใจยุติการอดอาหารแต่ไม่ยอมยุติการชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตย

ระลอกที่ 4 การเผชิญหน้ากับกฎอัยการศึก

(20 พฤษภาคม - 4 มิถุนายน 1989) หลังเที่ยงคืนเล็กน้อยเข้าสู่วันที่ 20 พฤษภาคม นายกรัฐมนตรีหลี่เผิงและประธานาธิบดี หยางชางคุน ได้ประกาศกฎอัยการศึกในเขตสำคัญ 8 เขตในนครปักกิ่ง ซึ่งรวมไปถึงบริเวณจตุรัสเทียนอันเหมิน และบริเวณตะวันตกเฉียงเหนือซึ่งเป็นย่านมหาวิทยาลัย โดยมีผลตั้งแต่ 10.00 น. ของวันเสาร์ที่ 20 พฤษภาคม เป็นต้นไป นับเป็นครั้งแรกในรอบ 40 ปี ที่มีการประกาศกฎอัยการศึกในนครหลวงของจีน

รายงานข่าวแจ้งว่า นาย เฉินซีตง ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีปักกิ่ง ได้ออกคำสั่งพิเศษเพื่อสนองกฎอัย-

การศึกษา เป็นคำสั่งห้ามเดินขบวน ห้ามผล่งงาน ห้ามบอยคอตไม่เข้าห้องเรียน ห้ามเผยแพร่แผ่นปลิว ห้ามปราศรัยกลางที่ชุมนุม และห้ามปล่อยข่าวลือโจมตีผู้นำ ในขณะที่เดียวกันขบวนรถบรรทุกทหารหลายร้อยคันได้เคลื่อนเข้าสู่นครปักกิ่ง แต่ก็ไม่มีอาจเคลื่อนที่ได้รวดเร็วนัก เพราะนักศึกษาและประชาชนไปสร้างเครื่องกีดขวางตามถนนสายสำคัญ ๆ

ระหว่างวันที่ 23-26 พฤษภาคม นักศึกษายังคงชุมนุมประท้วงอยู่ที่จัตุรัสเทียนอันเหมิน มีข่าวลือเกี่ยวกับผู้นำออกมาเป็นระยะ เช่น จ้าวจื่อหยางถูกจับกุมและถูกปลดจากตำแหน่ง นอกจากนั้นการปะทะกันระหว่างนักศึกษา ประชาชน และทหารได้ทวีขึ้นเรื่อย ๆ แต่อย่างไรก็ตาม นักศึกษาพยายามใช้สันติวิธีและเจรจากับทหาร ทหารบางหน่วยก็รีรอ บางหน่วยก็หยุดการเคลื่อนที่เนื่องจากถูกสกัดกั้นด้วยคลื่นมนุษย์และสิ่งกีดขวางต่าง ๆ เช่น รถโดยสารประจำทาง ในวันที่ 27 พฤษภาคม นครปักกิ่งอยู่ในภาวะวิกฤต การจราจรเป็นอัมพาต ข่าวลือเกี่ยวกับการต่อสู้ช่วงชิงอำนาจระหว่างผู้นำแพร่ไปทั่ว นักศึกษาหลายหมื่นคนได้ทะยอยออกจากนครปักกิ่งกลับบ้านเกิด

ในวันที่ 30 พฤษภาคม นักศึกษาได้จัดการชุมนุมครั้งใหญ่ และนำรูปปั้น “เทพธิดาแห่งประชาธิปไตย” ที่จำลองเลียนแบบคล้าย ๆ เทพีสันติภาพ มาตั้งตระหง่านในจัตุรัสเทียนอันเหมิน อีกทั้งเรียกร้องให้หลี่เผิงหยางช่างคุณ และเติ้งเสี่ยวผิง ลาออก ทางการเงินได้สั่งให้นักศึกษานำรูปปั้นออกไปจากจัตุรัส และขู่ผู้ชุมนุมประท้วงให้สลายตัว

วันเสาร์ที่ 3 มิถุนายน ทหารจีนจากกองทัพน้อยที่ 27 ได้เคลื่อนกำลังกว่า 1 แสนคนเข้าสู่จัตุรัสเทียนอันเหมิน มีการใช้แก๊สน้ำตาและการตะลุมบอนระหว่างนักศึกษาและประชาชนและทหารตามจุดต่าง ๆ รอบ ๆ นครปักกิ่ง ผู้ประท้วงใช้ก้อนหิน ท่อนไม้ และท่อเหล็กเป็นอาวุธ การปะทะกันได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น

รายงานข่าวแจ้งว่า ทหารเริ่มเปิดฉากยิงใส่ฝูงชนที่ชุมนุมประท้วง และรถถังทหารหลายร้อยคัน ได้ตะลุมฝ่าฝูงชนเข้าสู่จัตุรัสเทียนอันเหมิน นักศึกษาและผู้ร่วมประท้วงเสียชีวิตนับร้อยคน⁽¹⁸⁾

วันที่ 4 มิถุนายน เสียงปืนยังคงดังเป็นระยะ ๆ ที่บริเวณจัตุรัสเทียนอันเหมิน ขบวนรถถังยังคงขบวนเวียนที่จัตุรัสเทียนอันเหมิน ซากศพผู้เสียชีวิตถูกทอดทิ้ง

ระกะระกะ รายงานข่าวบางกระแสแจ้งว่า ผู้มาร่วมชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยได้เสียชีวิตนับพันคน แต่ไม่มีผู้ใดทราบจำนวนที่แน่นอน ผู้ที่ได้รับบาดเจ็บมีอีกหลายหมื่นคน ฝ่ายกำลังของรัฐบาลก็เสียชีวิตและบาดเจ็บเพราะถูกผู้ชุมนุมประท้วงและประชาชนกลุ่มรุม

ทำร้ายประชาชนทัณฑ์ บักกิ่งกลายเป็นดินแดนมิคสัญญี เลื่อนองจตุรัสเทียนอันเหมิน ผู้นำนักศึกษาหลายคน ถูกจับกุม ที่เหลือก็หนีกันหัวซุกหัวซุน⁽¹⁹⁾ บักกิ่งกลับคืนสู่ความเงียบสงัดในวันรุ่งขึ้น เป็นความเงียบสงบที่เศร้าสลด

ความแตกแยกและความขัดแย้งในกลุ่มผู้นำระดับสูงของจีน

การประกาศกฎอัยการศึกโดยนายกรัฐมนตรีหลี่เผิง และประธานาธิบดีหยางชางคุน เพียง 2 คน และการไม่ปรากฏตัวต่อสาธารณชนอีกเลยของเลขาธิการใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีน จ้าวจื่อหยางนับตั้งแต่ไปพบปะกับนักศึกษาก่อนวันประกาศกฎอัยการศึกได้เปิดเผยให้เห็นร่องรอยของความแตกแยกขัดแย้งในกลุ่มผู้นำระดับสูงของจีน อีกทั้งการที่ผู้นำจีนปล่อยให้ขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยของนักศึกษาชุมนุมประท้วงต่อไปอย่างยืดเยื้อ แทนที่จะพยายามดำเนินการให้ยุติลงโดยรวดเร็ว ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะผู้นำจีนอาจต้องเสียเวลาเตรียมการประชุมสุดยอดกับกอร์บาชอฟผู้นำของสหภาพโซเวียต และไม่ต้องการให้เกิดความรุนแรงอะไรที่จะส่งผลกระทบต่อการประชุมสุดยอด แต่อีกส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะผู้นำจีนมีความขัดแย้งและไม่อาจตกลงกันได้เกี่ยวกับมาตรการที่

เหมาะสมในการจัดการกับการเดินขบวนของนักศึกษา หรืออาจเป็นเพราะผู้นำจีนบางคนอาจต้องการให้สถานการณ์ยืดเยื้อ เพื่อให้ขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยเปิดตัวผู้นำและผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด เพื่อจะได้ปราบปรามให้ราบคาบ

อย่างไรก็ดี นับตั้งแต่หุเป่ยาบึงได้ถูกกักตุนให้ลาออกจากตำแหน่งเลขาธิการใหญ่พรรคในปี ค.ศ. 1987 ความแตกแยกในระหว่างผู้นำจีนได้ปรากฏชัดเจนขึ้น อีกทั้งผู้นำจีนได้มีความเห็นไม่ลงรอยกันในหลายประเด็น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แนวทางในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากนโยบายพัฒนาสี่ทันสมัย กลุ่มผู้นำระดับสูงของจีนทั้งในพรรคคอมมิวนิสต์จีนและฝ่ายบริหารที่มีความเห็นแตกต่างกัน อาจแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ โดยมีเติ้งเสี่ยวผิง คอยรักษา “ดุล” ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ

1. **กลุ่มผู้นำแนวปฏิรูป** ผู้นำจีนในกลุ่มนี้ต้องการขยายการปฏิรูปทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ปฏิรูปราคาโดยเร่งด่วนและนำมาตราการเศรษฐกิจทุนนิยมมาใช้มากขึ้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและให้เศรษฐกิจขยายตัวต่อไป สนับสนุนการกระจายอำนาจในด้านการวางแผนและการตัดสินใจทางเศรษฐกิจไปสู่ผู้ผลิต อีกทั้งสนับสนุนให้มีธุรกิจเอกชนเพิ่มขึ้น ผู้นำในกลุ่มนี้ได้แก่ จ้าวจื่อหยาง หูฉีลี และเถียนจื่อหยุน เป็นต้น

2. **กลุ่มผู้นำแนวอนุรักษ์** ผู้นำในกลุ่มนี้ต้องการชะลอการปฏิรูปทางเศรษฐกิจและหันกลับมามั่นในการวางแผนจากส่วนกลาง ต้องการให้รวมศูนย์อำนาจทั้งในด้านการวางแผนและการตัดสินใจ เพื่อที่จะได้ควบคุมระบบเศรษฐกิจได้ ผู้นำในกลุ่มนี้เช่น หลี่เผิง เหยายีหลิน หยางชางคุน หวางจิน เจียงเจ่อหมิน เป็นต้น

3. **กลุ่มผู้นำแนวกลาง ๆ** ผู้นำในกลุ่มนี้มีได้มีท่าทีที่ชัดเจนเกี่ยวกับนโยบายทางเศรษฐกิจ ในบางเรื่องก็อาจเห็นด้วยกับผู้นำกลุ่มแรก ในบางครั้งก็อาจสนับสนุนผู้นำกลุ่มที่ 2 ผู้นำบางคนในกลุ่มนี้เช่น เจียวสือ เป็นต้น

ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้นำแนวปฏิรูปกับกลุ่มผู้นำแนวอนุรักษ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่าง **จ้าวจื่อหยาง** เลขาธิการใหญ่พรรคคอมมิวนิสต์จีน และ **หลี่เผิง** นายกรัฐมนตรี ได้ทวีความเข้มข้นมากในปี ค.ศ. 1988 เพราะทั้งสองคนอยู่ในฐานะที่เป็น “ทายาททางการเมือง” ของเติ้งเสี่ยวผิงผู้มีอายุถึง 84 ปีแล้ว ฐานอำนาจทางการเมืองของจ้าวจื่อหยางมักจะเป็นผู้นำที่มีแนวคิดคล้ายคลึงกัน เช่น หูฉีลี เถียนจื่อหยุนและจินจื่อเว่ย รัฐมนตรีกลาโหมซึ่งเกี่ยวข้องกันกับจ้าวจื่อหยาง อีกทั้งจ้าวยังได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่พรรคระดับกลางและล่างที่เป็นคนหนุ่มสาว ส่วนหลี่เผิงได้รับการ

สนับสนุนจากผู้สูงอายุที่เกษียณไปแล้ว เช่น เติ้งอิงเซา เงินหยุน เฝิงจิน เป็นต้น ตลอดจนผู้นำบางคนที่ใกล้ชิดกับผู้นำอาวุโส เช่น หยางชางคุน หวางจิน และเหยายีหลิน เป็นต้น

ในปี ค.ศ. 1988 จ้าวจื่อหยางได้เสนอให้มีการปฏิรูปราคาสินค้าอย่างเร่งด่วน เพราะทางการไม่อาจจ่ายเงินเพื่ออุดหนุนและตรึงราคาสินค้าต่าง ๆ ได้ต่อไป จึงต้องปฏิรูประบบราคาสินค้า โดยจะให้ราคาสินค้าเปลี่ยนแปลงขึ้นลงตามปริมาณสินค้าที่ผลิตขึ้น และความต้องการของผู้บริโภค ผู้นำหลายคนรวมทั้งนายกรัฐมนตรีหลี่เผิงและรองนายกรัฐมนตรีเหยายีหลินไม่เห็นด้วย เมื่อประชาชนได้ทราบข่าวว่าจะมีการปฏิรูปราคาสินค้า ด้วยความกังวลว่าราคาสินค้าจะสูงขึ้น ประชาชนพากันถอนเงินและกวาดซื้อสินค้ามาเก็บกักตุน ทำให้สินค้ามีราคาแพงและบางอย่างขาดแคลน อัตราเงินเฟ้อได้เพิ่มขึ้นเป็น 30% นับเป็นวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่สำคัญมาก ในการประชุมกรมการเมืองในเดือนกันยายน ค.ศ. 1988 รองนายกรัฐมนตรีเหยายีหลินได้วิจารณ์ว่า วิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นความผิดพลาดทางนโยบายเศรษฐกิจของจ้าวจื่อหยาง และจ้าวจื่อหยางถูกกดดันในวิจารณ์ความผิดพลาดของตนเอง นับแต่นั้นมา บทบาททางเศรษฐกิจและอำนาจทางการเมืองของจ้าวจื่อหยางเริ่มลดลง ในขณะที่หลี่เผิงมีบทบาทโดดเด่นขึ้น

นอกจากเรื่องปฏิรูปราคาสินค้าแล้ว จ้าวจื่อหยางกับหลี่เผิงและผู้นำแนวอนุรักษ์ยังมีความเห็นที่แตกต่างกันเกี่ยวกับการปฏิรูปทางการเมือง โดยจ้าวจื่อหยางเห็นว่าควรเปิดให้มีเสรีภาพทางการเมืองและประชาธิปไตยมากขึ้น เพราะจำเป็นต่อการปฏิรูปทางเศรษฐกิจ ส่วนหลี่เผิงไม่เห็นด้วย และเห็นว่าไม่มีความจำเป็นที่จะต้องปฏิรูปทางการเมือง ซึ่งเป็นทัศนะคล้าย ๆ กับเติ้งเสี่ยวผิง และผู้นำอาวุโสอื่น ๆ

ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าจ้อหยางกับเต็งเสี่ยวผิงที่เคยสนับสนุนจ้าวมาโดยตลอดก็เริ่มตึงเครียด เพราะจ้าวเริ่มไม่แน่ใจว่าเต็งเสี่ยวผิงจะสนับสนุนตนต่อไปอีกนานเท่าใด จ้าวรู้สึกอึดอัดที่เต็งเสี่ยวผิงยังคงมีอิทธิพลสูงสุดในการกำหนดนโยบายของพรรค ทั้ง ๆ ที่ไม่มีตำแหน่งใด ๆ ในพรรคคอมมิวนิสต์จีน ในการประชุมสุดยอดระหว่างผู้นำจีนกับผู้นำโซเวียตกลางเดือนพฤษภาคม 1989 จ้าวจ้อหยางได้เปิดเผยมติของพรรคซึ่งถือว่าเป็นความลับว่า “การขึ้นนำของสหายเต็งยังคงจำเป็นในการตัดสินใจปัญหาสำคัญ ๆ นับตั้งแต่สมัชชาพรรคชุดที่ 3 (ค.ศ. 1987) เรายังคงต้องรายงานต่อสหายเต็งเสี่ยวผิงและขอคำแนะนำของเขาในกรณีสำคัญ”⁽²⁰⁾

ทัศนคติของผู้นำจีนต่อการเดินขบวนเรียกร้องประชาธิปไตยของนักศึกษาที่จัตุรัสเทียนอันเหมินก็มีหลากหลายและไม่เป็นเอกภาพ ยิ่งไปกว่านั้นมีความ

เป็นไปได้ว่า กลุ่มผู้นำทั้งแนวปฏิรูปและอนุรักษอาจต้องการใช้พลังนักศึกษาในการช่วงชิงอำนาจทางการเมือง โดยผู้ที่สนับสนุนจ้าวจ้อหยางอาจต้องการใช้พลังเรียกร้องประชาธิปไตยของนักศึกษากดดันให้เต็งเสี่ยวผิงวางมือจากการเมือง ส่วนกลุ่มผู้นำแนวอนุรักษอาจต้องการใช้การชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยของนักศึกษากดดันให้จ้าวจ้อหยางลาออก เหมือนกับที่เคยใช้เหตุการณ์ทำนองเดียวกันกดดันให้หูเหยาบิงลาออกในปี ค.ศ. 1987

บทบรรณาธิการหนังสือพิมพ์เหรินหมินรี้เป่า ฉบับวันที่ 26 เมษายน 1989 ได้วิจารณ์การชุมนุมประท้วงของนักศึกษาว่าเป็น “การก่อความวุ่นวาย... และทางการจะดำเนินการอย่างเด็ดขาด” ดูจะสะท้อนทัศนคติของเต็งเสี่ยวผิงและผู้นำแนวอนุรักษ แต่ทัศนคติของจ้าวจ้อหยางค่อนข้างตรงกันข้าม ดังจะเห็นได้ว่าหลังจากการประชุมธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชีย

(Asian Development Bank) เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม จ้าวจื่อหยาง ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “ในจีนมิได้มีความวุ่นวายใหญ่โตอะไรเลย” อีกทั้ง “มิได้มีการต่อต้านระบบพื้นฐานของเรา (ระบบสังคมนิยม) เพียงแต่พวกเขาเรียกร้องให้เราแก้ไขข้อผิดพลาดในการทำงาน”⁽²¹⁾

คณะกรรมการประจำของกรมการเมืองซึ่งมีสมาชิกเพียง 5 คน ก็มีความเห็นแตกออกเป็น 2 ฝ่าย เกี่ยวกับมาตรการที่เหมาะสมในการยุติการชุมนุมประท้วงเรียกร้องประชาธิปไตยของนักศึกษา หลี่เผิง และเหยียนหลินเสนอว่า ควรใช้กำลังเข้าดำเนินการอย่างเด็ดขาด ในขณะที่จ้าวจื่อหยางเห็นว่า ควรประนีประนอมและเปิดการเจรจากับนักศึกษา รายงานข่าวบางกระแสแจ้งว่า หลี่เผิงเห็นด้วยกับจ้าวจื่อหยาง ส่วนเฉียวสือ ไม่ออกความเห็น

ต่อมาในการประชุมร่วมของกรมการเมืองและคณะมนตรีแห่งรัฐ ผู้เข้าประชุมก็มีความเห็นแตกออกเป็น 2 ฝ่ายอีกเช่นกัน แต่ในที่สุด ด้วยอิทธิพลของผู้นำอาวโซ ที่ประชุมมีมติให้ประกาศกฎอัยการศึกและใช้กำลังเข้าปราบปรามขบวนการเรียกร้องประชาธิปไตยของนักศึกษา จ้าวจื่อหยางไม่เห็นด้วยกับมติดังกล่าว จึงขอลาป่วย 3 วัน และไม่ร่วมในการประกาศกฎอัยการศึกกับนายกรัฐมนตรีหลี่เผิงและประธานาธิบดีหยางชางคุน ในคืนวันที่ 19 พฤษภาคม

ในวันที่ 21 พฤษภาคม ผู้นำทางทหารของจีนที่เกษียณแล้วเกือบ 100 คน รวมทั้งอดีตรัฐมนตรีกลาโหม จางอ้ายผิง และอดีตเสนาธิการทหาร หยางเต๋อจื่อ ได้ส่งจดหมายเปิดผนึกถึงรัฐบาลจีน แสดงความไม่เห็นด้วยต่อการประกาศกฎอัยการศึก และเรียกร้องไม่ให้ใช้กำลังทหารของกองทัพปลดแอกประชาชนในการทำร้ายประชาชน ท่าทีดังกล่าวของผู้นำทหารบางคน ตลอดจนการที่กำลังทหารจากกองทัพน้อยที่ 38 ของจีนที่ถูกส่งเข้าปักกิ่งเคลื่อนที่อย่างช้า ๆ หรือไม่ใช้

อาวุธและหยุดชะงัก เมื่อเผชิญหน้ากับนักศึกษาประชาชนและสิ่งกีดขวาง ชี้ให้เห็นถึงความไม่เห็นด้วยและความแตกแยกในกลุ่มผู้นำทางทหาร

ในขณะเดียวกัน มีรายงานข่าวว่า เต็งเสี่ยวผิงป่วยและกำลังรับการผ่าตัด แต่ข่าวนี้ไม่มีการยืนยันว่า เต็งป่วยจริงหรือป่วยการเมือง สถานการณ์ในช่วงนี้ค่อนข้างสับสน ข่าวการป่วยของเต็งอาจเป็นข่าวลวง เต็งอาจกำลังประเมินกำลังของฝ่ายตนและฝ่ายตรงข้าม เพราะตระหนักว่า จ้าวจื่อหยางคงไม่ลาออกเหมือนหูเย่าปิง อีกทั้งจ้าวจื่อหยางก็มีผู้สนับสนุนไม่น้อยทั้งในพรรคและในกองทัพ นอกจากนั้นก็ยังมิได้ทำอะไรที่ผิดพลาดชัดเจน เต็งเสี่ยวผิงในฐานะประธานคณะกรรมการกลาโหม อาจเรียกผู้บัญชาการทหารของมณฑลทหารต่าง ๆ และแม่ทัพของกองทัพสำคัญ ๆ มาพบเพื่อตรวจสอบความจงรักภักดี อีกทั้งยังคงต้องการประเมินท่าทีของผู้นำอาวโซอื่น ๆ เช่น หลี่เซียนเนียน เฉินหยุน ผิงจิน โป๋โป๋ เป็นต้น หว่านลี่ ประธานคณะกรรมการประจำของสภาผู้แทนประชาชนหรือรัฐสภาของจีน ซึ่งกำลังอยู่ในระหว่างการเยือนแคนาดาและสหรัฐอเมริกา ได้ตัดสินใจเดินทางกลับจีนโดยแวะที่เซี่ยงไฮ้ก่อนเพื่อประเมินสถานการณ์ และในที่สุดจึงตัดสินใจเข้าร่วมกับกลุ่มผู้นำฝ่ายอนุรักษ

เมื่อกลุ่มผู้นำแนวอนุรักษได้รับการสนับสนุนจากเต็งเสี่ยวผิง ซึ่งมั่นใจในกำลังของฝ่ายตน ตลอดจนการสนับสนุนของผู้นำอาวโซอื่น ๆ จึงสั่งกักบริเวณจ้าวจื่อหยางและผู้นำที่สนับสนุนจ้าวบางคน ประธานาธิบดีหยางชางคุนสั่งให้กองทัพน้อยที่ 27 จากมณฑลอื่นเข้าเคลียร์พื้นที่ที่จัตุรัสเทียนอันเหมินในตอนเย็นวันที่ 3 มิถุนายน ยุทธการครั้งนี้ใช้เวลา 3 วันก็สามารถยุติการชุมนุมประท้วงของนักศึกษาได้ และหลังจากนั้น

ก็เป็นปฏิบัติการกวาดล้างจับกุมผู้นำนักศึกษาและผู้สนับสนุนอื่น ๆ รายงานข่าวแจ้งว่า มีการออกหมายจับผู้นำนักศึกษาจำนวนถึง 21 คน⁽²²⁾

ต่อมาในวันที่ 9 มิถุนายนเติ้งเสี่ยวผิงได้ปรากฏตัวต่อสาธารณชนในที่ประชุมกองกำลังปฏิบัติการกบฏ ย้ายการศึกษาพร้อมกับผู้นำอาวุโสอื่น ๆ นับเป็นครั้งแรกของการปรากฏตัวในช่วงเวลา 2 เดือนนับตั้งแต่พบกับกอร์บาชอฟ ในวันที่ 15 เมษายน เติ้งได้กล่าวแสดงความเสียใจต่อการเสียชีวิตของทหารและตำรวจในเหตุการณ์ครั้งนี้ เติ้งยังกล่าวอีกว่า :

“พายุครั้งนี้ต้องเกิดขึ้นไม่ช้าก็เร็ว มันจะต้องเกิดขึ้นและอยู่นอกเหนือการควบคุมของมนุษย์ เนื่องจากถูกกำหนดโดยบรรยากาศระหว่างประเทศและภายใน ...แต่มันก็จบลงโดยฝ่ายเราชนะ เพราะพวกเรามีกลุ่มผู้นำอาวุโสซึ่งมีประสบการณ์ผ่านพายุมาหลายครั้ง และมีความเข้าใจต่าง ๆ ทะลุปรุโปร่ง... มันหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ความปั่นป่วนนี้จะกลับกลายเป็นการก่อกบฏที่ต่อต้านการปฏิวัติ แต่เรายังมีผู้นำอาวุโสที่ยังมีชีวิตอยู่ และเรามีกลุ่มแกนเจ้าหน้าที่พรรคซึ่งเคยผ่านการปฏิวัติมาแล้ว นั่นคือสาเหตุที่เราสามารถจัดการเรื่องนี้ได้ง่าย ความลำบากอันยิ่งยวดในการจัดการปัญหานี้คือ เราไม่เคยมีประสบการณ์แบบนี้มาก่อน ที่คนเลว ๆ เพียงจำนวนน้อยที่ไปปะปนกับนักศึกษาหนุ่มสาวและผู้มาดูแลชุมนุม... สถานการณ์ได้ชัดเจนหลังจากที่เหตุการณ์ได้เกิดขึ้น พวกเขามีคำขวัญ 2 อย่าง คือ โค่นล้มพรรคคอมมิวนิสต์จีนและพังทลายระบบสังคมนิยม เป้าหมายของพวกเขาคือ จัดตั้งสาธารณรัฐของชนชั้นกรรมวิธีซึ่งต้องพึ่งพาตะวันตกอย่างเต็มที่”⁽²³⁾

ตั้งเสียวผิงแทบจะไม่ได้พูดถึงจ้าวจื่อหยาง แต่ชะตากรรมของจ้าวจื่อหยางได้ถูกพิพากษาในการประชุมเต็มคณะครั้งที่ 4 ของคณะกรรมการกลางชุดที่ 13 ของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ระหว่างวันที่ 23-24 มิถุนายน ที่ประชุมได้ลงมติว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นเพราะ “คนเพียงไม่กี่คน ใช้ประโยชน์จากการชุมนุมของนักศึกษา วางแผน จัดตั้งและก่อให้เกิดความปั่นป่วนทางการเมืองในปักกิ่งและในที่อื่น ๆ ซึ่งต่อมาได้กลายมาเป็นการกบฏต่อต้านการปฏิวัติ”⁽²⁴⁾

นอกจากนี้ที่ประชุมยังลงมติรับรองรายงานของหลี่ผิงในนามของกรมการเมือง เกี่ยวกับความผิดพลาดของจ้าวจื่อหยาง ในกรณีความปั่นป่วนครั้งนี้ “จ้าวจื่อหยางได้กระทำความผิดที่สนับสนุนความปั่นป่วน และแบ่งพรรคออกเป็นฝักฝ่าย ดังนั้นเขาจึงต้องรับผิดชอบอย่าง ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ต่อพัฒนาการของความปั่นป่วนที่เกิดขึ้น”⁽²⁵⁾

ที่ประชุมมีมติปลดจ้าวจื่อหยางออกจากตำแหน่งทุกตำแหน่งในพรรค คือ เลขาธิการใหญ่ สมาชิกคณะกรรมการประจำ สมาชิกกรมการเมือง และกรมการเมือง ตลอดจนสมาชิกของคณะกรรมการบริหารของคณะกรรมการกลาง แต่ยังคงให้จ้าวจื่อหยางเป็นสมาชิกพรรคต่อไป นอกจากนั้นยังปลดหูฉีจากคณะกรรมการประจำกรมการเมือง จากสมาชิกกรมการเมือง และจากคณะเลขาธิการด้วย แต่ยังเป็นสมาชิกคณะกรรมการกลางต่อไป และยังปลดรู่ชิงเหวิน และเหยียนหมิงฟู จากคณะเลขาธิการของคณะกรรมการกลาง

ที่ประชุมได้ลงมติแต่งตั้ง เจียง เจ้อหมิน (Jiang Jemin) เป็นเลขาธิการใหญ่ พรรคคอมมิวนิสต์จีนแทนจ้าวจื่อหยาง เจียงเจ้อหมินเกิดเมื่อเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1926 ที่มณฑลเจียงซู ปัจจุบันมีอายุ 63 ปี เคยดำรงตำแหน่งเลขาธิการคณะกรรมการพรรคคอมมิวนิสต์จีนประจำนครเซี่ยงไฮ้ และเป็นนายกเทศมนตรีของ

นครเชียงใหม่ นอกจากนั้นยังได้แต่งตั้งเจียงเจ๋อหมิน
ซ่งผิง หลี่รุ่ยหวน เป็นสมาชิกและกรรมการประจำ
ของกรรมการเมือง หลี่รุ่ยหวนยังได้รับแต่งตั้งเป็นสมา-
ชิกของคณะเลขาธิการอีกด้วยพร้อมกับตั้งกวนเก็น⁽²⁶⁾

ต่อมาในระหว่างวันที่ 29 มิถุนายน หว่านลี่
ประธานคณะกรรมการประจำของสภาผู้แทนประ-
ชาชนได้เปิดประชุมสภาผู้แทนประชาชน และมีมติปลด
ตำแหน่งสุดท้ายของจ้าวจื่อหยางคือ ตำแหน่งรองประ-
ธานคณะกรรมการกลาโหมแห่งรัฐ ตามข้อเสนอใน
จดหมายของเต็งเสี่ยวผิง ประธานคณะกรรมการฯ

การต่อสู้ทางการเมืองครั้งนี้ แม้จะปรากฏว่าเป็น
ความพ่ายแพ้ของจ้าวจื่อหยาง และเป็นชัยชนะของเต็ง-
เสี่ยวผิง แต่ที่แท้จริง เป็นชัยชนะของกลุ่มผู้นำแนวอนุ-
รักษ์และกลุ่มผู้นำอาวุโสที่เกษียณไปแล้ว และเป็น
ความพ่ายแพ้ของกลุ่มผู้นำแนวปฏิรูป ซึ่งเต็งเสี่ยวผิง
เคยสนับสนุนและส่งเสริมมาโดยตลอด เต็งเสี่ยวผิงได้
สร้างและทำลาย “ทายาททางการเมืองของตน” คือ
หูเย่าปิงและจ้าวจื่อหยาง และตั้งทุกวันนี้ น่าจะรู้สึก
เจ็บแสบ เพราะเมื่อมองไป ทางใดก็ไม่พบ
ผู้นำระดับสูงที่ยึดมั่นในนโยบายปฏิรูป
ทางเศรษฐกิจของตน อย่าง
แน่วแน่

ปฏิภิรียาจากภายนอกและผลกระทบ

ในระหว่างการประชุมเรียกร้องประชาธิปไตยของนักศึกษาจีน มีประชาชนในต่างประเทศหลายแห่งที่แสดงการสนับสนุนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในฮ่องกง รวมทั้งนักศึกษาจีนที่ศึกษาอยู่ในต่างประเทศ แต่ภายหลังจากการใช้กำลังเข้าปราบปรามนักศึกษาและผู้เข้าร่วมชุมนุมประท้วง ประชาชนและผู้นำหลายประเทศได้แสดงความสลดใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น บางประเทศได้คัดค้านและประณามการกระทำอันรุนแรงของจีน

ในวันที่ 5 มิถุนายน กระทรวงต่างประเทศออสเตรเลียได้เชิญทูตจีนประจำออสเตรเลียเข้าพบ และแสดงความไม่เห็นด้วยกับการใช้กำลังของจีน อีกทั้งยังยกเลิกกำหนดการเยือนจีนของนายกรัฐมนตรีบ็อบ ฮอว์ก ในเดือนตุลาคม ส่วนนายมิเชล โรการ์ต นายกรัฐมนตรีฝรั่งเศสแถลงเมื่อ 6 มิถุนายน ว่า รัฐบาลฝรั่งเศสตัดสินใจระงับความสัมพันธ์ทุก ๆ ด้านและทุก ๆ ระดับกับจีนเป็นการชั่วคราว เพื่อประท้วงที่ทหารสังหารผู้เข้าร่วมชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตย

ส่วนในสหรัฐอเมริกา ประธานาธิบดี จอร์จ บุช ได้ประกาศระงับการติดต่อดระดับสูงกับจีนและระงับการขายอาวุธให้กับจีน เพื่อแสดงความไม่พอใจต่อจีน อีกทั้งยังอาจจะใช้สิทธิพลในธนาคารโลกเพื่อระงับการให้เงินกู้แก่จีนอีกด้วย ส่วนรัฐสภาสหรัฐได้ลงมติเป็นเอกฉันท์ประณามรัฐบาลจีน และเรียกร้องให้รัฐบาลสหรัฐยกเลิกความร่วมมือทางทหารกับจีน ส่วนในอังกฤษ รัฐมนตรีต่างประเทศอังกฤษเชิญทูตจีนเข้าพบ เพื่อแสดงความไม่เห็นด้วยต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

สำหรับประเทศไทย ทั้งนายกรัฐมนตรี พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ และรัฐมนตรีต่างประเทศ พล.อ.อ. สิทธิ เศวตศิลา ต่างแสดงความรู้สึกสลดใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แต่ก็มิได้วิจารณ์อะไรเพราะ “ถือว่าเป็นเรื่องภายในของจีน” ผู้นำญี่ปุ่นก็เช่นกัน มิได้วิจารณ์เพราะถือว่าเป็นกิจการภายในของจีน

อย่างไรก็ดี การที่จีนใช้กำลังในการปราบปรามนักศึกษาและประชาชนที่ชุมนุมเรียกร้องประชาธิปไตยอย่างสันติ และค่อนข้างเป็นระเบียบเรียบร้อย ได้ส่งผลกระทบต่อทั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจ

ก. ผลกระทบทางการเมือง

1. แม้ว่ากลุ่มผู้นำอนุรักษทั้งหลัฝั่งและหยางข้างคุณจะประสบความสำเร็จในการโค่นล้มเจ้าโจ้วหยางและผู้นำแนวปฏิรูปคนอื่น ๆ แต่การกวาดล้างเจ้าหน้าที่พรรคระดับกลางและระดับล่างที่สนับสนุนเจ้าโจ้วหยางและแนวนโยบายปฏิรูป คงไม่ย้งนักและอาจก่อให้เกิดความแตกแยกภายในพรรคยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อเสถียรภาพทางการเมืองของจีน

2. การปราบปรามการเรียกร้องประชาธิปไตยของนักศึกษา จะทำให้นักศึกษาที่เล็ดรอดการจับกุมดำเนินการต่อต้านพรรคอย่างลับ ๆ ได้ดิน หรืออาจใช้วิธีการรุนแรงได้ อีกทั้งอาจมีการประสานงานจากภายนอกหรือถูกแทรกแซงจากประเทศที่สามซึ่งจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของจีนได้

3. การเมืองของจีนในปัจจุบัน มีการรวม

ศูนย์ที่ดึงดูดสายตาขึ้นอีก ทั้งความขัดแย้งและแตกแยกในพรรคคอมมิวนิสต์จีนและในกองทัพ อาจนำไปสู่การต่อสู้แย่งชิงอำนาจทางการเมืองอีกครั้งหนึ่ง เมื่อผู้นำอาวุโสโดยเฉพาะอย่างยิ่งเติ้งเสี่ยวผิงตายลงไป

4. ในระยะยาวกระแสเรียกร้องประชาธิปไตยของนักศึกษา ปัญญาชนอาจจะมีพลังมากขึ้น และถ้าหากไม่มีการปฏิรูปทางการเมืองแบบค่อยเป็นค่อยไป อาจนำไปสู่ความรุนแรงทางการเมืองยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพทางการเมืองของจีน

5. ภาพพจน์ของจีนในเวทีการเมืองระหว่างประเทศเสียหายมาก นอกจากถูกประณามจากหลาย ๆ

ประเทศแล้ว อาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างสหรัฐอเมริกา ซึ่งจีนยังหวังพึ่งพาเทคโนโลยีต่าง ๆ การที่ปัญญาชนคนสำคัญคือ ฟางลี่จื่อและภรรยาหลิวเซียน ขอลี้ภัยทางการเมืองในสถานทูตสหรัฐอเมริกาในจีน และการที่จีนเรียกร้องให้สหรัฐมอบตัวคนทั้งสองออกมา จะเป็น “หนาม” ในความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหรัฐต่อไป ส่วนคนจีนในฮ่องกงคงกระสับกระส่ายยิ่งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1997 ใกล้เข้ามา

ข. ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

1. จีนอาจประสบปัญหาเศรษฐกิจชะงักงัน เนื่องมาจากนักลงทุนจากต่างชาติอาจรีรอไม่ยอมมาลงทุนหรือชะลอการลงทุนของตน เนื่องจากไม่มั่นใจในสถานการณ์และเสถียรภาพทางการเมืองในจีน

2. นักท่องเที่ยวต่างชาติประเทศจีนคงลดน้อยกว่าเดิม เนื่องจากไม่พอใจต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และอาจไม่มั่นใจในสถานการณ์ภายในและความปลอดภัยของตนเอง ทำให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวตกต่ำรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศลดลง

3. แม้ว่าหลี่เฉิงนายกรัฐมนตรีของจีนจะประกาศว่า จีนจะยังคงดำเนินนโยบายเปิดประเทศและปฏิรูปทางเศรษฐกิจต่อไป แต่นักธุรกิจต่างชาติก็ไม่มั่นใจเท่ากับสมัยของหูเหยาปิงหรือจ้าวจื่อหยาง และอาจจะชะลอการดำเนินธุรกิจกับจีน ซึ่งจะส่งผลต่อการขยายตัวและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของจีน

4. จีนอาจประสบปัญหาในการกู้ยืมเงินจากองค์การระหว่างประเทศ เช่น ธนาคารโลก หรือ ไอเอ็มเอฟ เพราะประเทศโลกเสรีที่มีอิทธิพลอยู่ในองค์การการเงินระหว่างประเทศเหล่านี้ เช่น สหรัฐอเมริกา อาจกดดันไม่ให้เงินกู้แก่จีน ซึ่งจะมีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศตามนโยบายสี่ทันสมัย

แนวโน้มในอนาคต

การใช้กำลังและความรุนแรงในการปราบปราม การเดินขบวนเรียกร้องประชาธิปไตยของนักศึกษาจีน และการปลดจ้าวจื่อหยางจากตำแหน่งเลขาธิการใหญ่ ของพรรคคอมมิวนิสต์จีน สะท้อนให้เห็นความขัดแย้ง ระหว่างผู้นำจีนเกี่ยวกับบทบาทของปัญญาชนในสังคม คอมมิวนิสต์ และยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมในการพัฒนา เศรษฐกิจจีน ตลอดจนความล้มเหลวในการสร้างกลไก ในการสืบทอดอำนาจอย่างเป็นระบบ เหตุการณ์นอง เลือดในปักกิ่ง รวมทั้งที่จัตุรัสเทียนอันเหมินนี้จะก่อให้เกิด ปัญหาความชอบธรรมทางการเมืองของรัฐบาลและ ผู้นำจีนในปัจจุบัน แนวโน้มทางการเมืองของจีนใน อนาคต คงจะมีความไม่แน่นอนสูง อาจเกิดการต่อสู้ ทางการเมือง เพื่อช่วงชิงอำนาจในกองทัพและในพรรค โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังการตายของเติ้งเสี่ยวผิง จีนในอนาคตจะปั่นป่วนหรือไม่ สวรรค์เท่านั้นที่จะรู้!

เอกสารอ้างอิง

1. Kjeld Erick Brodsguard, "The Democracy Movement in China 1978-1979 : Opposition Movements, Wall Posters Campaign and Underground Journals", **Asian Survey**, XX: 7 (July 1981), pp. 747-774.
2. "Wei Jingsheng Sentenced", **Beijing Review**, Vol. 20 No. 43 (October 1979), pp. 6-7.
3. Peter R. Moody Jr., "The Political Culture of Chinese Students and Intellectuals : A Historical Examination," **Asian Survey**, XXVIII : 11 (November 1988), pp. 1140-1160.
4. Julia Kwong, "The 1986 Student Demonstrations in China : A Democratic Movement?", **Asian Survey**, XXVIII : 9 (September 1988), pp. 972-3.
5. See Orville Schell, **Disco and Democracy : China in the Thores of Reform**, (New York : Pantheon, 1988), pp. 221-279.
6. **Ibid.**
7. A. Doak Barnett, "Ten Years After Mao," **Foreign Affairs**, Fall 1986, pp. 37-65; และ จูลซีฟ ชินวรโรน, "จีนในโลกปัจจุบัน : ตั้งเสี้ยวผิงกับการเมืองจีนในยุคสี่ทันสมัย" ใน **สถานการณ์ปัจจุบันในเอเชียตะวันออก**, สถาบันเอเชียตะวันออกศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532
8. Christopher M. Clarke, "China's Reform Program," **Current History**, (September 1986), pp. 254-256; และ จูลซีฟ ชินวรโรน, "ลัทธิการเมืองและยุทธศาสตร์การพัฒนาของสาธารณรัฐประชาชนจีน", ใน **ตำราประกอบการสอนชุดวิชาลัทธิการเมืองและยุทธศาสตร์การพัฒนา**(หน่วยที่ 7) **สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช**, 2532

9. Jan S. Prybala, "China's Economic Experiment : From Mao to Market," **Problem of Communism**, xxxv: 1 (Jan.-Feb., 1986)
10. จุลชีพ ชินวรโรณ, "จีนในปี ค.ศ. 1988 : เผชิญวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ" ในเอเชียรายปี 1989/2532. (กรุงเทพ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532), หน้า 213-214
11. **Far Eastern Economic Review**, April 27, 1989, p. 10
12. **The Nation**, April 20, 1989
13. **Bangkok Post**, April 23, 1989
14. **Far Eastern Economic Review**, May 4, 1989, p. 10
15. **Times**, May 15, 1989
16. **The Nation**, May 17, 1988.
17. **Bangkok Post**, May 20, 1989
18. **The Nation**, June 4, 1989
19. **Bangkok Post**, June 5, 1989
20. Chen Xitong, "Report on Checking the Turmoil and Quelling the Counter-Revolutionary Rebellion," **Beijing Review**, 32:29 (July 17-23, 1989), p. XII.
21. **Ibid.**, p. VIII.
22. "400 Arrests Follow Riots," **Beijing Review** 32:25 (June 26 - July, 2, 1989), p. 8
23. "Deng's Talk on Quelling Rebellion in Beijing," **Beijing Review** 32:26 (July 10-16, 1989), p. 14
24. "Communique of the Fourth Plenary Session of the 13th CPC Central Committee," **Beijing Review** 32:27 (July 3-9, 1989), p.9
25. **Ibid.**
26. **Ibid.** p. 10